

הרב יצחק זילברשטיין
פרופ' חיים גראזי

ברירת עוברים להשתלה

למניעת ולדות פגומים ולקביעת מין היילוד – שו"ת

שאלה:

אני רופא דתי, יו"ר המחלקה לפוריות האשה בביה"ח רמב"ם בשכונת בורו-פארק בברוקלין, ניו-יורק. קראתי בעיון את תשובתו ב"אסיא" לד"ר פנחס אושר בקשר עם דילול עוברים. ברשותו, אציג בפני כב' שאלה בגדר המוסר ההלכתי-רפואי אשר התעוררה כתוצאה מהטכנולוגיה החדשה.

כידוע, קיימות מחלות תורשתיות, כמו מחלת טיי-זקס, שניתן לגלותן בעובר עוד בהיותו ברחם אמו.

לפני כשנה מצאו רופאים באנגליה דרך לגלות את מין הביצית, שהופרתה בדרך של הזרעה מלאכותית במבחנה, עוד לפני שמשתילים אותה ברחם האם. קיימות מחלות תורשתיות המיוחדות למין האחד אך לא לשני. נתעוררה השאלה האם כדאי להציע להורים הנושאים גנים של אותן מחלות לא להיכנס להריון כדרך העולם, אלא להשתמש בדרך של הזרעה מלאכותית במבחנה ולהשתיל ברחם האם רק עובר מהמין שאינו פגיע במחלה ועל-ידי זאת לצאת מכל שאלה של הפלת ולד שתימצא בו המחלה התורשתית.

בעתיד הקרוב יוכלו הרופאים לא רק לדעת את מינו של העובר אלא גם אם הוא חולה או לא. אם-כן, האם לרופא המטפל במשפחה הנושאת גנים של מחלה מותר, או אף עדיף, להציע הפריה במבחנה ואי-השתלת העובר במקרה של מחלה, על פני הריון כדרך העולם הנושא עמו אפשרות של שאלת הפלת העובר. כמו-כן, האם מותר לזוג שנתברך בהרבה בנות להשתמש בטכנולוגיה זו כדי לוודא הולדת בן. וכן להיפך.

כמובן, מדובר על הזרעה מלאכותית מזרע הבעל ובהקפדה מלאה שא"א להחליף את הזרע בזה של אחר.

בברכת התורה,

פרופ' ריצ'ארד חיים גראזי
מרכז רפואי רמב"ם (מיימונידס)
בורו-פארק, ניו-יורק

תשובה:

גם כאשר תישמר ההקפדה במלואה, לבל יוחלף זרע הבעל בזרע של אחר (שלדעת כמה פוסקים, אם יחליפו אותם, הולד יהיה ממזר) — עדיין קיימות בעיות נוספות בשימוש במבחנה, ובהזרעה מלאכותית והן:

א. נסתפקו הפוסקים אם הולד שנולד בהזרעה מלאכותית מתייחס אחרי אביו. לדוגמא: אם האב הינו כהן, ספק מה ייחוסו של הבן. כמו-כן ספק אם הבן יירש את אביו וגם ספק אם האב קיים, בהולדת הולד, את מצוות "פרו ורבו". וכן ספק אם הנולד יפטור בחליצתו את אחיו, ועוד.

ב. יש בזה פירצה בגדר הקדושה והטהרה שבין האיש ואשתו ששכינה ביניהם וכאן יד רופא באמצע. לכן נראה מגוחך להתיר למי שיש לו הרבה בנות להשתמש בהזרעה מלאכותית ולהכניס לביתו ילוד שיהיה ספק בנו, ספק כהן, ספק יורש ורק "וראי זכר". וידוע שהרבה מגדולי ישראל וביניהם מרן בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל סלדה נפשם מכל השימוש באמצעים הטכניים שבהזרעה מלאכותית ובתינוק מבחנה כי יש בזה הרס בגדרי הטהרה שביצירת הנולד. ויעויין בסידור בית יעקב "חדר מיטות" שמבאר שאיכות התינוק גדולה, באותה מידה שהיתה צניעות, אהבה וקדושה בין בני הזוג בשעת הזיווג. ודברים אלו, כמובן, רחוקים מאד מלהתקיים מלהתקיים בהזרעה מלאכותית.

וכאשר יבוא זוג לשאול דעת תורה האם הם חייבים להשתדל להביא לעולם ילדים בדרך הנ"ל, תהיה התשובה: לא זאת דרשה התורה!*

ואם כוונת ההורים לקיים ציווי הבורא, יידעו שלא זאת דרש מהם בורא העולם וכנראה שגלוי וידוע לפני הקב"ה שטובתם היא שישקיעו את כישוריהם וייעודם בחיים באחד השטחים הרבים בהם אפשר לקיים מצוות הבורא, ולא בדרך זו. ויעידו על כך גדולי ישראל שהותירו אחריהם ברכה בכל מכמני התורה, אך לא בפרי בטן.

אולם אם עיקר כוונתם להשביע את הרצון הטבעי שלהם ולראות פרי בטנם, קשה למנוע זאת מהם. כמו כן אי אפשר לנעול דלת בפני אנשים הסובלים ייסורי-נפש נוראים לנוכח ילדיהם הסובלים ממחלות קשות, ולפעמים האשה יכולה לרדת מרעתה עקב זאת. לכן, במקרה של מחלות גנטיות קשות הפוקדות בני זוג, קשה לאסור עליהם להשתמש בהזרעה מלאכותית ובטכנולוגיה החדשה להפרות רק את הביציות שאינם פגיעות למחלה.

ההיתר הרחוק להשתמש בטכניקות החדשות, הוא רק בתנאי כפול ומכופל שיקפידו שלא להחליף זרע הבעל בזרע אחר, ויש להתייעץ עם חכמי ישראל כיצד לבצע זאת. וגם יש להשתדל ביותר שלא לגרום להוצאת זרע מיותר מהבעל, כי האיסור חמור מאד.

אותם ביציות הפגיעות למחלה, מותר שלא להשתילן ומותר אף להשמידן ואין בכך איסור, ואין לביציות מופרות אלו הנמצאות מחוץ לרחם דין "נפש", והמשמידן אינו בגדר "מאבר נפש", כי התורה אסרה לשפוך דם אדם הנמצא באדם, כמבואר בספר בראשית "שופך דם האדם, באדם, דמו יישפך". הכוונה לחיי עובר הנמצא באדם, כלומר ברחם אמו, אבל לא בהיותו עדיין במבחנה.

כמו כן אין רשות לחלל שבת כדי להציל ביציות של מבחנה כי אינן עדיין בגדר "נפש". ומותר לחלל שבת כדי להציל נפשו של מי שכבר נולד אבל לא כדי להציל נפשו של מי שעדיין לא נולד.*

ויתירה מזו, מבואר ע"י רבותינו ז"ל שאסור לעבור איסורי תורה כדי להחיות מת. ולכן תמהו התוספות איך היה מותר לאלהו הנביא, שהוא כהן, להיטמאות למת ולהחיות את בן האשה האלמנה.

חייבים גם מאד להזהר לא לערבב ביציות ולא לערבב זרע הבעל עם זרע של אדם זר ויש בזה חשש ממזרות.

* ראה: נשמת אברהם, כרך ג', אבהע"ז, סי' א', ס"ק ה(3), ד"ה חילול שבת.

שאלה:

רב תודות לכב' שהסכים להשיב לשאלה שהצגתי בפניו. ברשותו
אבקש בירור על נקודה אחת.

כבודו השיב בסוף מכתבו שאי-אפשר לנעול דלת בפני אנשים
אומללים הסובלים ייסורי-נפש נוראים בראותם שילדו ילדים החולים
במחלות תורשתיות, כמו טיי-זקס, וקשה לאסור עליהם הזרעה מלאכותית
מזרע הבעל, בהקפדה מלאה שלא יהיה ניתן זרע הבעל באחר.

רצ"ב עותק ממאמר שפורסם ב"הרופא" המתאר אלטרנטיבה להזרעה
מלאכותית כפי שתיארתי באיבהון של מחלות גנטיות בעובר שטרם עבר
השרשה: שטיפת הרחם.

בשטיפת הרחם, אין צורך להתיר הזרעה מלאכותית לזוג שיכול
לחיות בדרך הטבע. אך, למרות שיכולים להחזיר את העובר לרחם אם
נמצא שאינו פגום, צריכים להיכנס לבעיה של הפלה בתוך 40 יום. האם
מותר להציע שטיפת הרחם במקרה שתיארתי, ואם אכן מותר — איזו
הצעה עדיפה מבחינה הלכתית.

עוד פעם אודה לכבודו על הסכמתו לברר את הענין, ואסיים בתפילה
ששומר ישראל יביא שלום לארצו ולעמו, וישראל ישכון לבטח.

בברכת התורה,

פרופ' חיים ריצ'ארד גראזי

תשובה:

הפלה, אפילו תוך ארבעים יום — אסורה!

ולכן, ניתוק ביצית — שהופרתה כדרך כל הארץ — מרחם האם,
על מנת לבודקה, ואם תימצא פגומה לא תוחזר למקומה — נחשב הדבר
להפלה. ואסור.

והנה נאמר בתוס' במסכת יבמות דף לז, ד"ה רוב, דייתכן שהזרע לא נקלט עד היום השלישי. ונאמר ב"נודע ביהודה" (אבן העזר קמא, סימן ס"ט) "אשה שלא קלטה הזרע קודם מיתת בעלה, אף שקלטה אחר מותו, אע"פ שבנו הוא לכל דבר, מכל מקום לענין ייבום קרינן ביה: "ובן אין לו", בשעת מיתה, ובת ייבום היא. יעו"ש.

ויש מקום לדון מהי ההלכה בשלב זה, שלפני הקליטה, לענייננו. בזה ניתן יהיה לדון רק כשהדבר יגיע לכלל מעשה ונדע פרטים מדוייקים בנושא זה, ואז חכמי ישראל יאירו את עינינו למען נדע את אשר נעשה.

סוגיות אלו הן מן החמורות שקדושת עם ישראל תלוייה בהן ואין לעשות בנושאים אלו, כקטן כגדול, מבלי ללהתייעץ עם חכמי ישראל, מוריו ומאוריו.

אסיא

מאמרים, תמציות וסקירות בענייני הלכה ורפואה

מינוי על "אסיא"

הינו שי נאה לידיד, לרופא ולאיש ההלכה

אם רצונך להעניק שי מקורי – "אסיא" הינו בחירה מעולה!

* * * * *